

Evaluatie verkiezingen

Evaluatie van de verkiezingen van het Kiescollege niet-ingezeten

(15 maart 2023)

10 augustus 2023

Inhoudsopgave

1. Inleiding	3
1.1 Leeswijzer	3
1.2 Algemeen	3
2. Kandidaten	4
2.1 Beoordeling procedures	4
2.1.1 Kandidaatstellingsprocedure	4
2.1.2 Procedure ondersteuningsverklaringen	5
2.2 Beoordeling elektronische middelen	5
2.2.1 Gebruik elektronische middelen tijdens verkiezing	5
2.2.2 Gebruik elektronische middelen na verkiezing	6
2.3 Facilitering reis	6
3. Kiezers	8
3.1 Registratie kiescollegeverkiezing	8
3.2 Evaluatie geregistreerde kiezers	8
3.2.1 Bekendheid met verkiezing	8
3.2.2 Kandidaatstelling	10
3.2.3 Ondersteuningsverklaringen	12
3.3 Evaluatie niet-geregistreerden	13
3.3.1 Redenen om niet te registreren	13
3.3.2 Bekendheid met verkiezing	14
3.3.3 Intentie registratie in toekomst	14

1. Inleiding

Op 15 maart 2023 vond de verkiezing van het Kiescollege niet-ingezetenen (KCNI) plaats. In opdracht van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (ministerie van BZK) heeft onderzoeksbureau Kantar Public deze verkiezing geëvalueerd door middel van het uitzetten van online vragenlijsten onder de kandidaten en de kiezers.

1.1 Leeswijzer

De resultaten van de enquête zijn op totaalniveau gepresenteerd. Wanneer we spreken van 'kandidaten' of 'kiezers' bedoelen we in alle gevallen de kandidaten en respectievelijk kiezers die hebben deelgenomen aan deze onderzoeken.

In beide onderzoeken is gebruik gemaakt van een open link. Dit betekent dat deelnemers de vragenlijst konden invullen zonder dat er persoonlijke gegevens werden geregistreerd en de anonimiteit van de deelnemers werd gegarandeerd. Omdat er geen inlogmethode aan vooraf ging, was het mogelijk om gedurende de veldwerkperiode de vragenlijst meerdere keren in te vullen. Hierdoor moeten de cijfers in het rapport voorzichtig geïnterpreteerd worden.

Door afrondingsverschillen tellen percentages niet altijd op tot 100%. Indien in een tabel '0%' staat, dan betekent dit dat er enkele respondenten zijn, maar dat dit afrondt tot minder dan 1%. Als er geen enkele respondent is, dan staat dit in de tabel weergegeven als '-'. Bij aantallen respondenten kleiner dan 50 worden alleen absolute aantallen genoemd, geen percentages. Dat betekent dat de resultaten van kandidaten (30 respondenten totaal) alleen in absolute aantallen getoond worden.

Bij open vragen zijn de veelvoorkomende antwoorden beschreven, waarbij (indien relevant) enkele citaten als bloemlezing in het rapport zijn opgenomen.

1.2 Algemeen

Kandidaten zijn via het ministerie van BZK door de politieke partijen via e-mail uitgenodigd om de online vragenlijst in te vullen via een open link. Het ministerie heeft op 5 juli 2023 nog een reminder verstuurd. Van de 129 kandidaten hebben er 30 gereageerd (23% respons).

Kiezers zijn door de Gemeente Den Haag in batches via e-mail uitgenodigd. Kiezers konden via een open link de online vragenlijst invullen. Doordat kiezers niet direct zijn aangeschreven is het onduidelijk hoeveel kiezers de uitnodiging hebben ontvangen. Na het uitvoeren van de data-analyse zijn 6 deelnemers verwijderd op basis van gegeven antwoorden.

1.1 | Respons

	Verdeling respons	Aantal respons	Uitgenodigde respondenten	Respons- percentage
Kandidaten	-	<i>n</i> =30	129	23%
Gekozen voor kiescollege	-	<i>n</i> =6		
Niet gekozen voor kiescollege	-	<i>n</i> =24		
Kiezers	100%	<i>n</i> =12.813	-	-
Geregistreerd voor verkiezing	87%	<i>n</i> =11.180		
Niet geregistreerd voor verkiezing	13%	<i>n</i> =1.633		

Basis: alle respondenten

2. Kandidaten

2.1 Beoordeling procedures

2.1.1 Kandidaatstellingsprocedure

De helft van de kandidaten (15 van de 30) vond de kandidaatstellingsprocedure (zeer) eenvoudig. Nog eens een derde van de kandidaten (9 van 30) gaven een neutrale beoordeling.

2.1 | Beoordeling kandidaatstellingsprocedure

	Totaal
Zeer eenvoudig	1
Eenvoudig	14
Neutraal	9
Ingewikkeld	6
Zeer ingewikkeld	-

Basis: alle kandidaten | n = 30

Zes van de kandidaten vonden de procedure ingewikkeld. Zij gaven de volgende toelichting.

“Veel documenten aan te leveren en onduidelijk wat via de partij, via de gemeente DH, of wat zelf te regelen was.”

“Gaat uit van wat er mis kan gaan.”

“Het indirecte effect is lastig uit te leggen.”

“De procedure was helder maar voor sommige documenten was het pas laat duidelijk of en wanneer ze aangeleverd moesten worden. Vanuit het buitenland is dat niet altijd gemakkelijk.”

“Het was nieuw en met name de beperkte beschikbaarheid van experts was een storende factor. Alsmede de mate waarin medewerkers beschikbaar waren voor de verificatie van de ondersteuningsverklaringen.”

“Het aanvragen van een VOG en het geboortecertificaat zijn vanuit het buitenland ingewikkeld en tijdrovend. Het lukte maar net om dat binnen de gegeven tijd te doen.”

2.1.2 Procedure ondersteuningsverklaringen

Ongeveer twee derde van de kandidaten (19 van de 30) hebben een ondersteuningsverklaring voor een partij afgelegd.

2.2 | Ondersteuningsverklaring afgelegd

	Totaal
Ja	19
Nee	8
Weet niet	3

Basis: alle kandidaten | n = 30

Van deze 19 kandidaten vond circa drie kwart (14 van de 19) de procedure (zeer) eenvoudig, een kwart (5 van de 19) gaf een neutrale beoordeling. Geen van de kandidaten vond de procedure voor ondersteuningsverklaringen ingewikkeld.

2.3 | Beoordeling procedure ondersteuningsverklaringen

	Totaal
Zeer eenvoudig	5
Eenvoudig	9
Neutraal	5
Ingewikkeld	-
Zeer ingewikkeld	-

Basis: heeft ondersteuningsverklaring afgelegd | n = 19

2.2 Beoordeling elektronische middelen

2.2.1 Gebruik elektronische middelen tijdens verkiezing

De meeste kandidaten (25 van de 30) hebben gebruik gemaakt van elektronische middelen tijdens de verkiezing (bijvoorbeeld bezwaren voor vaststellen verkiezingsuitslag bij CSB-zitting, afleggen ondersteuningsverklaring). De meeste gebruikers (15 van de 25) vonden de middelen (zeer) handig.

2.4 | Beoordeling elektronische middelen tijdens verkiezing

	Totaal
Zeer handig	5
Handig	10
Neutraal	9
Onhandig	1
Zeer onhandig	-
Geen gebruik van gemaakt	5

Basis: alle kandidaten | n = 30

Eén kandidaat vond de elektronische middelen onhandig. Deze persoon gaf als toelichting dat het gebruik ingewikkeld was.

2.2.2 Gebruik elektronische middelen na verkiezing

Er waren ook elektronische middelen na de vaststelling van de verkiezingsuitslag (benoemdverklaring, toegang tot digitale omgeving). Deze zijn relevant voor degenen die gekozen zijn in het kiescollege van niet ingezetenen.

Van de kandidaten waren zes personen gekozen in het kiescollege niet ingezetenen. De meesten (vier van de zes) vonden de elektronische middelen (zeer) handig, twee gaven een neutrale beoordeling. Geen van de gekozen kandidaten vond de elektronische middelen onhandig.

2.5 | Beoordeling elektronische middelen na verkiezing

	Totaal
Zeer handig	1
Handig	3
Neutraal	2
Onhandig	-
Zeer onhandig	-

Basis: gekozen kandidaten | n = 6

2.3 Facilitering reis

De gekozen kandidaten zijn naar Nederland gereisd voor de stemming voor de Eerste Kamer. De meesten (vier van de zes) vonden de facilitering (zeer) goed, twee gaven een neutrale beoordeling. Geen van de gekozen kandidaten vond de facilitering slecht.

2.6 | Ervaring facilitering reis

	Totaal
Zeer goed	1
Goed	3
Neutraal	2
Slecht	-
Zeer slecht	-

Basis: gekozen kandidaten | n = 6

De gekozen kandidaten hadden de gelegenheid om verbeterpunten voor de facilitering van reis en verblijf aan te dragen. In het onderstaande overzicht staan hun reacties.

(Zeer goed) "Iets minder gedoe met bedragen achter de komma's."

(Goed) "Geen verbeterpunten."

(Goed) "Geen op- of aanmerkingen."

(Goed) "Geen op- of aanmerkingen."

(Neutraal) "Zorg ervoor dat het mogelijk blijft om naar NL te komen. Niet alle sessies moeten via ZOOM/digitaal plaatsvinden. Minimaal 1x naar NL. De faciliteiten waren goed. Wel graag een forfaitair bedrag per dag ipv al die losse bonnen declareren. Scheelt iedereen veel tijd en geld."

(Neutraal) "Ik heb het zelf geregeld. Vervolgens heb ik mijn reisgegevens en factuur gemaild naar de griffier waarna ik erg snel de reiskosten vergoed kreeg."

2.4 Intentie kandidaatstelling toekomst

Ongeveer vier op de tien kandidaten (13 van de 30) hebben de intentie om zich in de toekomst opnieuw kandidaat te stellen. De helft (15 van de 30) weet het (nog) niet.

2.7 | Intentie kandidaatstelling toekomst

	Totaal
Ja	13
Nee	2
Weet nog niet	15

Basis: alle kandidaten | n = 30

Twee kandidaten weten nu al dat ze zich in de toekomst niet opnieuw kandidaat willen stellen. Zij geven de volgende toelichting:

“Niet leuk genoeg.”

“Eerlijk gezegd beetje onzin verkiezing met lage opkomst en ingewikkelde stemprocedure. Geen duidelijke ondersteuning van overheden.”

3. kiezers

3.1 Registratie kiescollegeverkiezing

Ongeveer zeven op de acht kiezers (87%) hebben zich geregistreerd voor de kiescollegeverkiezing.

3.1 | Geregistreerd kiescollegeverkiezing

Ja	Totaal
Nee	87%
	13%

Basis: alle respondenten | n = 12.813

3.2 Evaluatie geregistreeerde kiezers

3.2.1 Bekendheid met verkiezing

De persoonlijke brief of e-mail die mensen hebben ontvangen van de gemeente Den Haag is met afstand de meest genoemde manier waarop geregistreeerde kiezers bekend zijn geworden met de verkiezing. Acht op de tien (80%) kiezers noemen deze. Daarnaast noemt ongeveer een op de zes (15%) de berichtgeving in de media.

3.2 | Hoe bekend geworden met verkiezing

Via de persoonlijke e-mail of brief die ik van de gemeente Den Haag heb ontvangen	Totaal
Gehoord via berichtgeving in de media	80%
Gehoord via familie, vrienden of bekenden	15%
Gelezen in een brief die ik van de gemeente Den Haag heb ontvangen na mijn emigratie	6%
Gelezen op de website NederlandWereldwijd.nl	6%
Via (online) advertenties	3%
Via ambassade of consulaat of contact met medewerkers van NederlandWereldwijd	2%
Anders, namelijk	2%
Weet niet (meer)	6%
	2%

Basis: geregistreeerde kiezers | n = 11.180

Ongeveer 6% van de geregistreeerde kiezers (720 respondenten) noemt een andere manier waarop ze gehoord hebben over de verkiezing. De meeste antwoorden vallen in een van de volgende categorieën:

- (n=256) Stichting Nederlanders Buiten Nederland
- (n=129) Stichting Nederlanders in het Buitenland/ Stichting Grenzeloos onder een dak (GOED)
- (n=86) via politieke partij
- (n=55) via social media in het algemeen
- (n=49) via algemene media (krant, tv, etc.; zowel lokale media, als Nederlandse media), via interesse in politiek in het algemeen
- (n=48) zelf gezocht, algemene kennis
- (n=26) via lokale social media groepen (bijv.: Facebookgroep voor Nederlanders in land x)
- (n=21) wist niet (op tijd) van de verkiezing, of weet niet meer waar ze over de verkiezing hoorde

- (n=18) was al geregistreerd als kiezer, geïnformeerd via gemeente
- (n=8) via Vereniging Belangenbehartiging Nederlands Gepensioneerden in het Buitenland

Nog eens 24 kiezers gaven een nog ander antwoord dat niet in een van bovenstaande categorieën viel. Hun reacties staan in het overzicht hieronder.

“Via mijn werkgever.”

“Heb zelf de stemkaart niet ontvangen, wel de brief.”

“Via nieuwsbrief nederlandwereldwijd.”

“Via een Hongaarse vriend die op zakenreis was in Nederland en dat toevallig ergens gehoord heeft.”

“Via mijn vrouw.”

“Gehoord van een kennis die op de kieslijst staat.”

“Mijn vrouw.”

“Online.”

“Med. vereniging gepensioneerden in buitenland.”

“Als eerste via belangenverenigingen/stichtingen voor buitenlanders.”

“Ik werk bij een Nederlandse gemeente.”

“Via verschillende belangenverenigingen voor Nederlanders in het buitenland.”

“Ik werk in Nederland.”

“Familie in NL heeft mij gevraagd mee te doen.”

“Gehoord via collega's op een post in het buitenland.”

“Via het persoonlijke e-mailbericht dat mijn vrouw ontving.”

“Stichting NOB.”

“Via een mail.”

“Via email.”

“Werd mij aangeboden door ministerie.”

“Werk.”

“Nederlanders Overzee Stichting.”

“Toevallig mail in mijn spam folder gevonden.”

3.2.2 Kandidaatstelling

Ongeveer 1% van de kiezers (n=141) zegt dat ze kandidaat zijn geweest voor de verkiezing van het kiescollege. Nog eens 5% zegt dat ze dit hebben overwogen, maar uiteindelijk besloten dit niet te doen. De overgrote meerderheid (94%) heeft dit niet overwogen.

3.3 | Wilde kandidaat stellen?

	Totaal
Ja, en is ook kandidaat geweest	1%
Ja, maar uiteindelijk niet gedaan	5%
Nee, dat wilde men niet	94%

Basis: geregistreeerde kiezers | n = 11.180

Redenen om af te zien van kandidaatstelling na overweging

Ongeveer 5% van de geregistreeerde kiezers zegt te hebben overwogen zich kandidaat te stellen, maar hier van af te hebben gezien. De respondenten zijn een aantal mogelijke redenen voorgelegd. Van deze voorgelegde redenen zijn 'de procedure vraagt te veel administratie' (18%) en 'ik vind de regels te ingewikkeld' (15%) de meest genoemde. Echter, de meerderheid (59%) geeft aan dat er andere redenen spelen.

3.4 | Reden om af te zien na overweging

	Totaal
De procedure vraagt te veel administratie	18%
Ik vind de regels te ingewikkeld	15%
Het kost me te veel tijd om als kiescollegelid in NL te stemmen voor de EK	9%
Ik vind het te veel tijd kosten om mijzelf kandidaat te stellen	10%
Ik heb geen interesse om mijzelf te kandideren	5%
De procedure vraagt te veel computervaardigheid	3%
Anders	59%

Basis: heeft overwogen zich kandidaat te stellen | n = 539

Ongeveer 318 respondenten gaven aan dat er een andere reden was dan een van de voorgelegde redenen. Hun toelichtingen vallen meestal in een van onderstaande categorieën:

- (n=117) Men wist niet dat men zich kandidaat kan stellen
- (n=55) Men kwam er pas te laat achter dat men zich kandidaat kan stellen
- (n=46) Men wist niet hoe men zich kandidaat kan stellen/ procedure onduidelijk
- (n=88) Men had persoonlijke overwegingen (geen tijd, andere verantwoordelijkheden, geen partij waar men zich inhoudelijk mee verbonden voelt, etc.)

Nog 12 respondenten gaven een toelichting die niet in een van bovenstaande groepen valt. Hun reacties staan in het overzicht hieronder.

“Ik dacht wel te hebben aangemeld, maar vind er geen gegevens meer van terug.”

“We wilden wel met de verkiezing meedoen maar hebben toen geen formulier weten te downloaden. Omdat wij onze wifi nog niet op orde hadden en dus het formulier voor ons niet konden printen.”

“Ik wist niet dat er kandidaten gezocht werden.”

“Nieuws over verkiezingen niet te volgen in Indonesië.”

“De partij had te weinig tijd voor de aanmeldingsprocedure.”

“Ik kwam er te laat achter dat mijn partij van voorkeur niet verkiesbaar was. Had ik dat eerder geweten, dan was ik bereid geweest me verkiesbaar te stellen.”

“Te weinig tijd tussen aankondiging verkiezing en deadline voor kandidering.”

“Ik ben geen partij lid.”

“Niet voldoende inzicht wat het precies inhoudt.”

“De kandidatenlijst van de partij stond al vast.”

“Het moet via een partij, en er was niet voldoende tijd om lid te worden en door de kandidaatstellingsprocedure te doorlopen.”

“Vergeeten terug te sturen na de aanvraag, herinnering was handig geweest.”

Redenen kandidaatstelling niet te overwegen

De overgrote meerderheid van de geregistreerde kiezers (94%) heeft niet overwogen om zich kandidaat te stellen. De respondenten zijn een aantal mogelijke redenen voorgelegd. Van deze voorgelegde redenen zijn ‘ik heb geen interesse om mijzelf te kandideren’ (42%) en ‘ik wist niet dat ik mij kon kandideren voor het kiescollege’ (34%) de meest genoemde.

3.5 | Redenen om kandidaatstelling niet te overwegen

	Totaal
Ik heb geen interesse om mijzelf te kandideren.	42%
Ik wist niet dat ik mij kon kandideren voor het kiescollege.	34%
Ik heb geen tijd om mij in te zetten voor het kiescollege.	8%
Ik voelde mij niet (genoeg) betrokken bij een politieke partij om mij te kandideren.	8%
Ik wilde of kon niet voor de fysieke zitting naar Nederland afreizen.	6%
Anders	3%

Basis: heeft niet overwogen zich kandidaat te stellen | n = 10.500

Ongeveer 3% van de respondenten (n=266) gaven aan dat er een andere reden was om zich niet kandidaat te stellen. Hun toelichtingen vallen meestal in een van onderstaande categorieën:

- (n=159) Men had persoonlijke overwegingen (leeftijd, ziekte, andere werkzaamheden, etc.)
- (n=39) Men woont in het buitenland
- (n=21) Men had een gebrek aan kennis (wist niet of te laat dat het mogelijk was, wist niet wat de functie inhoudt, etc.)

De vraag gaf slechts mogelijkheid om één antwoord tegelijk te selecteren. Er waren 47 respondenten die de optie ‘anders’ kozen om aan te geven dat meerdere van de voorgelegde opties voor hen van toepassing waren.

3.2.3 Ondersteuningsverklaringen

Ongeveer een op de twintig kiezers (6%) heeft een ondersteuningsverklaring afgelegd. De meeste van deze respondenten (67%) vonden de procedure hiervoor (redelijk) eenvoudig.

3.6 | Ondersteuningsverklaring afgelegd?

Ja	6%
Nee	85%
Weet niet (meer)	9%

Beoordeling procedure ondersteuningsverklaring	
<i>(basis: heeft ondersteuningsverklaring afgelegd n=625)</i>	
1 – eenvoudig	43%
2	25%
3	18%
4	8%
5 – ingewikkeld	6%

Basis: Geregistreerde kiezers | n = 11.180

Van de kiezers die een ondersteuningsverklaring hebben afgelegd, vond een op de zeven (14%, oftewel n=88) de procedure (in zekere mate) ingewikkeld. Zij konden een toelichting geven. Hun reacties vielen voornamelijk in een van de volgende categorieën.

- (n=35) Het administratieve proces was ingewikkeld of onhandig (o.a. opmerkingen over schriftelijke formulieren in plaats van digitaal, over de noodzaak om via de post te versturen (incl. porto), procedure die in meerdere stappen plaatsvindt);
- (n=15) Organisatie van het proces had problemen (o.a. dat de post niet (op tijd) bezorgd was);
- (n=14) Men miste informatie (o.a. opmerkingen dat het proces hen niet helder was, of dat men meer informatie had gewild over de kandidaten of was het kiescollege inhoudt);
- (n=20) Geen toelichting.

Vier respondenten gaven een toelichting die niet in een van bovenstaande categorieën viel. Hun reacties staan in het onderstaande overzicht.

“Niet alle partijen waren vertegenwoordigd en daardoor werd de keuze bemoeilijkt.”

“Papieren ballast. Kandidaten die je niets zeiden, enz.”

“Veel lezen over de procedure.”

“Het gehanteerde taalgebruik.”

3.3 Evaluatie niet-geregistreerden

3.3.1 Redenen om niet te registreren

Ongeveer 13% van de respondenten had zich niet geregistreerd voor de verkiezing van de leden van het kiescollege niet-ingezetenen voor de Eerste Kamer.

De meest genoemde reden, door ongeveer drie op de tien niet-geregistreerden (28%), was dat men geen interesse had om te stemmen voor het kiescollege niet-ingezetenen voor de Eerste Kamer. Nog eens bijna een kwart (23%) gaf aan dat ze te laat waren om zich te registreren. Tot slot gaven redelijk wat niet-geregistreerden aan dat ze niet wisten dat de verkiezing gehouden werd (14%) of dat ze niet wisten hoe ze zich moesten registreren (14%).

3.7 | Reden om niet te registreren

	Totaal
Ik heb geen interesse om te stemmen voor het kiescollege (...)	28%
Ik was te laat om mij nog voor deze verkiezing te registreren	23%
Ik wist niet dat deze verkiezing werd gehouden	14%
Ik wist niet dat ik mij opnieuw moest registreren voor deze verkiezing	14%
Ik heb op dit moment geen betrouwbaar postadres	2%
Ik heb op dit moment geen geldig Nederlands identiteitsdocument	0%
Anders	33%

Basis: niet-geregistreerden | n = 1.633

Een derde van de niet-geregistreerden (33%, n=535) gaven een andere reden waarom zij zich niet hadden geregistreerd. Hun toelichting viel meestal in een van de onderstaande categorieën:

- (n=313) Procedure is te ingewikkeld, niet de moeite waard. Hierin noemen mensen vaak het volgende:
 - Aparte registratie per verkiezing roept frustratie op. Men verwacht dat de gegevens al bekend zijn. Hierin trekken respondenten vergelijkingen met de Belastingdienst (die hen wel weet te vinden, zonder extra registraties) en DigiD (waarmee ze zich voor allerlei overheidsinstanties en -regelingen kunnen identificeren, zonder extra registraties).
 - Registratie per post levert obstakels op (bijv.: niet altijd een printer ter beschikking, betrouwbaarheid en tijdigheid van postdiensten, extra kosten, zorgen over privacy omdat kopie van ID via post verstuurd moet worden)
- (n=84) Overwegingen uit principe (o.a. geen vertrouwen in de politiek in het algemeen, men vindt het kiescollege als instituut op zichzelf geen geschikt instituut (ongeacht de gekozen leden of partijen), wil niet stemmen als inwoner van een ander land).
- (n=67) Persoonlijke overwegingen (bijv. kandidaten sloten niet aan bij stemvoorkeur, persoonlijke omstandigheden als ziekte of verhuizing).
- (n=37) Administratieve problemen (bijv. post niet op tijd bezorgd, wist niet (op tijd) van de verkiezing, wist niet (op tijd) dat en/of hoe men kon stemmen in deze verkiezing).
- (n=34) Andere redenen (geen tijd, vergeten, of geen zin om voor deze verkiezingen te stemmen).

3.3.2 Bekendheid met verkiezing

De persoonlijke brief of e-mail die mensen hebben ontvangen van de gemeente Den Haag is met afstand de meest genoemde manier waarop niet-geregistreerden bekend zijn geworden met de verkiezing. Acht op de tien (80%) niet-geregistreerden noemen deze. Daarnaast noemt een op de vijf (20%) de berichtgeving in de media.

3.8 | Hoe bekend geworden met verkiezing

	Totaal
Via de persoonlijke e-mail of brief die ik van de gemeente Den Haag heb ontvangen	80%
Gehoord via berichtgeving in de media	20%
Gehoord via familie, vrienden of bekenden	6%
Gelezen in een brief die ik van gemeente Den Haag heb ontvangen na mijn emigratie	3%
Gelezen op de website NederlandWereldwijd.nl	2%
Via (online) advertenties	1%
Via ambassade of consulaat of contact met medewerkers van NederlandWereldwijd	1%
Anders	4%
Dat weet ik niet meer	3%

Basis: niet-geregistreerden | n = 1.402

Ongeveer een op de twintig niet-geregistreerden (n=50) geeft een ander antwoord. Hun reacties vallen in onderstaande categorieën¹:

- (n=18) Wist niet, of te laat, van de verkiezing voor het kiescollege
- (n=10) Via social media (Facebook, LinkedIn)
- (n=10) Via algemene kanalen (o.a. Nederlandse kranten, NOS, of berichten in algemene media)
- (n=9) Via organisaties voor Nederlanders die wonen in het buitenland (Stichting Nederlanders Buiten Nederland, Stichting Grenzeloos Onder Een Dak (GOED), BVN tv)

3.3.3 Intentie registratie in toekomst

Ongeveer twee derde (65%) van de niet-geregistreerden zou zich in de toekomst wel willen registreren voor deze verkiezing. Een derde (35%) zou dat niet willen.

3.9 | In toekomst wel registreren

	Totaal
Ja	65%
Nee	35%

Basis: niet-geregistreerden | n = 1.633

¹ Dit was de laatste vraag in het onderzoek met een open tekstveld. Een aantal respondenten hebben deze ruimte dan ook gebruikt om meer algemene opmerkingen in te vullen in dit veld, die niet direct verband houden met deze vraag. Na analyse van de algemene opmerkingen bleek dat deze punten reeds behandeld zijn in eerdere delen van het rapport. Deze antwoorden zijn daarom niet opgenomen in dit overzicht.